

Nidingen togs över av Sverige från Danmark vid freden i Brömsebro 1645. Fyrustrustningen i tornen är i dag borta men kvar på platsen finns bland annat en mistkanon.

Foto: ESBJÖRN HILLBERG

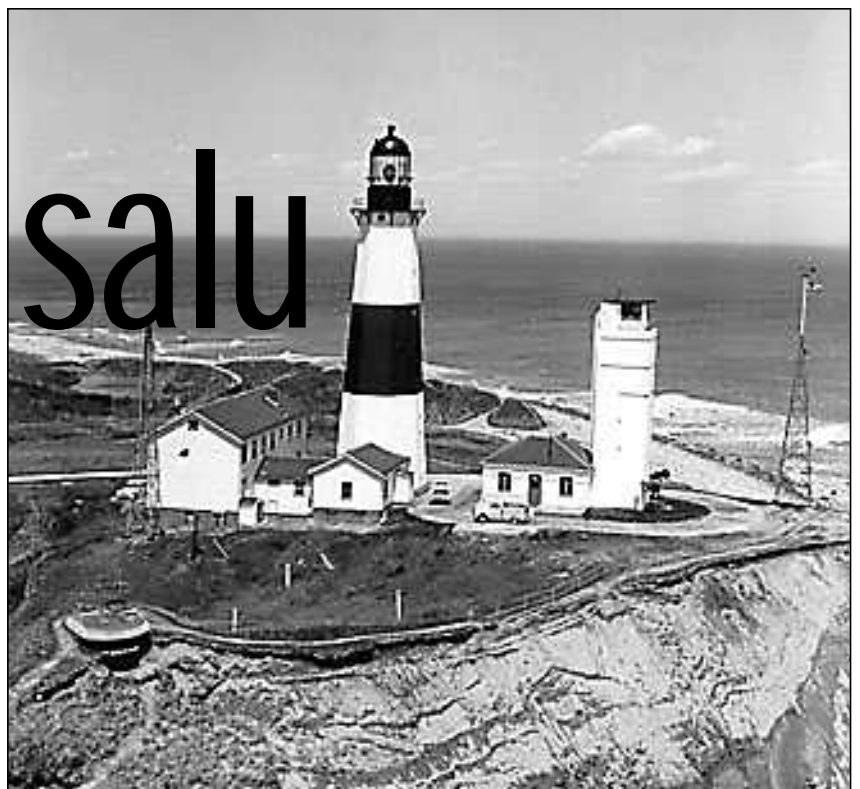
Fyrrar till salu

En, två, tre, fyrr...

Tusentals fyrrar runt om i världen söker i GPS-teknikens och de digitala sjökortens kölvatten nya ägare.

I USA gör sig nu kustbevakningen av med hundratals historiska fyrrar.

I Sverige är Sjöfartsverket inne på samma linje.

Montauk Point Lighthouse godkändes av president Washington och tändes 1797. Dess 13 oljelampor lyste då upp tillvaron för östkustens navigatörer.

Robbins Reef Light invigdes 1883 och finns på Staten Island. Fyren fungerar fortfarande som äkta fyr men är sedan 1966 automatiserad.

Race Rock Light står vid Fisher Island i staten New York. Fyren automatiserades 1978 och används än i dag av sjöfarten.

Stepping Stones Light stod klar 1877 vid Kingsport i staten New York. Än i dag är fyren aktiv och tjänstgör som hjälpmedel för sjöfarten.

Fort Niagara Light tändes första gången 1872. Fyren står vid Lake Ontario vid staden Youngstown. Används i dag som museum.

”Vi har helt enkelt inte råd att behålla de gamla historiska fyrarna. Det är väl inte vår uppgift att vårda kulturskatter.”

Trenden från USA har kommit till Sverige:
– Vi har helt enkelt inte råd att behålla de gamla historiska fyrarna, säger Sjöfartsverkets Christian Lagerwall. Och det är väl inte vår uppgift att vårda kulturskatter.

Kommendör Keith Turro vid den amerikanska kustbevakningen, som i dag äger 300 historiska fyrar, uttrycker sig snarligt:

– Vår ”business” är inte att förvalta historisk egendom. Det gör andra grupper. Det tjänar inte heller allmänhetens intressen att vi behåller dem.

Så nu söker US Coast Guard nya ägare till fyrarna varav många redan i dag hotas av förfall på grund av bristande underhåll. Samma visa blir det förmodligen i Sverige.

I USA vänder man sig till kommuner, statsparksförvaltningar och olika bevarandegrupper och hoppas på att ”ut-rangeringen” ska ge sjöfartsklenoderna nytt liv. Kanske som bed-and-breakfast-hotell eller till exempel museer.

Ett krav från myndigheterna är att fyrarna, även efter ägarbytet, ska hållas öppna för allmänheten. Även de tongångarna känns igen från diskussionerna i Sverige där Sjöfartsverket star-

tat en inventering av alla gamla fyrar; från Malören i norr till Ursholmen längst upp på Västkusten.

Landets äldsta fyr är Landsort.

Kartläggningen sköts av fyrexperten Dan Thunman och resultatet ska sedan ligga till grund för nödvändiga analyser och bedömningar för framtagningen av bevarandeplaner.

VEM TAR ANSVARET?

Frågan är då vem som senare ska ta över ansvaret för de cirka 100 fyrar, av de totalt 1 100 som Sjöfartsverket äger, som inte längre har med praktisk sjöfart att göra. Enligt Christian Lagerwall vore det önskvärt om kommuner och stiftelser visade intresse för dem. Däremot är han tveksam till att privatpersoner tar över:

– För det första är ju fyrarna av allmänt kulturintresse och måste därför hållas tillgängliga för allmänheten. Sedan tror jag inte privatpersoner har de resurser och den uthållighet som krävs för att klara förvaltning och underhåll av en gammal fyr. I bland annat Skottland finns avskräckande exempel på hur det kan bli när privatpersoner tar över förvaltningen. Såväl allmänheten som myndigheterna har stängts ute.

Det där med kommuner och stiftelser håller Svenska Fyrsällskapet med om. Det är en fyra år gammal samslutning med såväl privatpersoner som organisationer, inte minst lokala fyrföreningar, bland de 925 medlemmarna.

Faktum är att fyrsällskapet är världens näst största i genren:

– Främst önskar vi att Sjöfartsverket behåller så många som möjligt. Men även seriösa grupper med privatpersoner bör komma i fråga, säger sällskapets grundare och ordförande, Esbjörn Hillberg. Jag tror inte att det finns en enhetlig lösning när det gäller överlevna fyrar utan vi måste lösa varje fyrs öde för sig. Det viktiga är att jippobetonade arrangemang undviks och att den fortsatta förvaltningen präglas av ödmjukhet för svensk fyrehistoria. Ett krav är också att fyrarna hålls öppna för allmänheten.

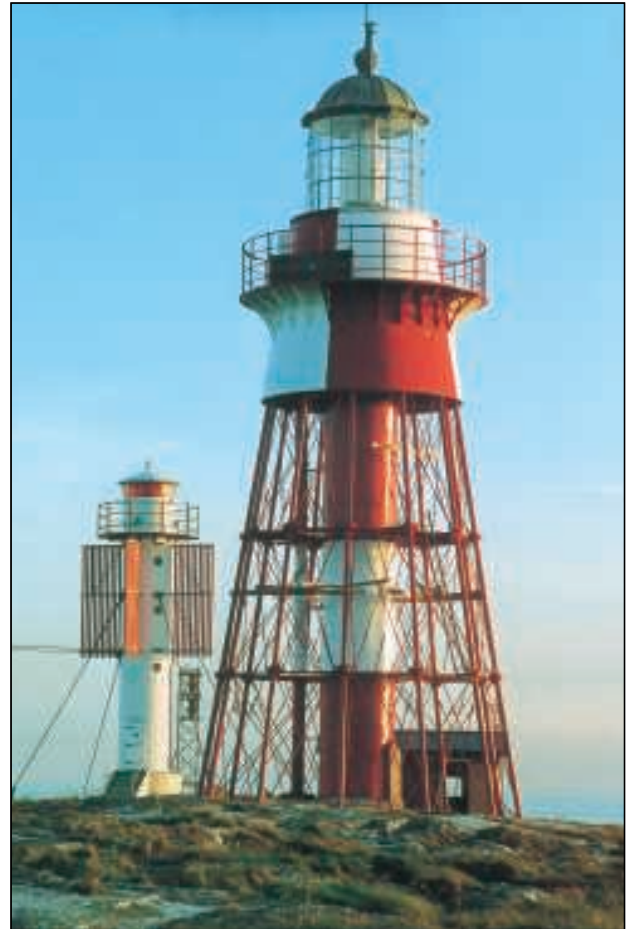
INGEN SPLITTRING

Klart är också att sponsorer av olika slag måste in och att det slås vakt om olika typer av fyrar: angöringsfyrar, ledfyrar, fiskefyrar...

Någon splittring mellan intresseföreningen Fyrsällskapet och myndighe-

Westbank Light vid Staten Island tändes första gången 1901 och har sedan dess varit hjälpmedel för fartygen på Atlanten.

Måseskär står med en 20 meter hög Heidenstamfyr. Nyttjanderätten har i dag Stiftelsen Måsekär.

ten Sjöfartsverket är det nu inte frågan om. Det kan möjligen bero på att Sjöfartsverkets Christian Lagerwall är vice ordförande i nämnda sällskap. Och inventeraren, Dan Thunman, medverkar i sällskapets tidning "Blänket" för vilken han också varit redaktör.

Ordförande Esbjörn Hillberg uttrycker det så här:

– Vi har ett gott samarbete med verket och är inne på samma linje när det gäller fyrarna. Så varför ska man gräla. Det brukar ju inte heller leda någonstans.

FÖRSÄLJNING I USA

I USA, där det kryllar av fyrföreningar – några av dem är US Light Society, Light Preservation Society och Greater Lakes Lighthouse Keepers Association – är utförsäljningen av fyrar redan i full gång. Och här är det olika lösningar som gäller. Där kommuner och stiftelser visat kalla handen, har entusiaster och föreningar genom regelrätta köp eller vid auktioner, lyckats komma över fyrar.

Det gäller till exempel Granit Island Light Station vid Marguett i Michigan, en fyr som i februari i år ropades in av Scott och Martine Holman för 863 000 kronor. Ågarna, som sedan dess lagt ned stora summor på den rätt risiga fyren, ångrar sig inte en sekund utan är i dag mäktigt stolta över sin klenod:

– Den är unik och är en del av sjöfartshistorien. När jag och Martine är klara med den kommer den att hålla ytterligare hundra år.

Bra har det också gått för till exempel snart 200 år gamla världsberömda Montauk Point Light, på Long Island utanför New York, som i dag drivs av Montauk Historical Society. Fyren var enligt uppgift den allra första angoringsfyren som alla tusentals svenska emigranter möttes av när de närmade sig "The Promised Land". Ännu bättre har gått för USA:s först elektrifierade fyr – den 114 år gamla Frihetsgudinnan.

Men det har långt ifrån gått bra för alla privatiserade jänkarfyrar. Det finns

exempel på försök till spekulationsförsäljning och på folk som tröttnat på sina fyrar när de fått klart för sig vilket ansvar de tagit på sig. USA har också haft bekymmer med vandalisering av fyrar som avbemannats.

Om det ska gå bra för svenska överblivna historiska fyrar återstår att se. Först ska inventeringen, som sker i samarbete med Riksantikvarieämbetet, avslutas. Parterna samlas sedan i ett möte på vilket Sjöfartsverket kommer att föreslå att bevarandeplaner utarbetas för åtminstone en del av fyrarna.

Planarbetet kan då starta redan i vår. Vilka fyrar har då störst chans att ta sig in på bevarandelistan och därmed få en biljett till fortsatt värdig tillvaro? Det vill Christian Lagerwall inte gå in på, för som han säger "det där med att rangordna fyrar är känsliga saker". Han säger ändå att klassiker som Kullen utanför Mölle och Nidingen utanför Kungsbacka på Västkusten, och Landsort i Stockholms skärgård, betyder något speciellt.

ARNE SPÅNGBERG